

Лісничий Любінцівського лісництва Андрій Солонинка і начальник відділу лісового господарства лісгоспу Михайло Яциник: «Після рубок переформування вздовж лісової дороги на освітлених схилах дружно пішли в ріст ялиці і буки»

– Ареал смереки на висоті 1 тис. метрів, а її культивували навіть на 400-х метрах над рівнем моря, – записав я до блокнота, який досі зберігаю, і слова Остапа Зіновійовича. – Біологія ж смереки така, що в 70 років вона вже відмирає. Бажаємо того чи ні, а сьогодні змушені вирубувати на значних площах сухостійні насадження, які втратили свої захисні властивості, уражені кореневими гнилями та шкідливою ентомофауною. По-іншому не можна – хвороба надто заразна і прогресує...

Уже тоді сколівські лісівники взяли курс на реконструкцію нестабільних похідних ялинників, на формування мішаних фітоценозів, еталонами для яких слугували виділені лісові резервати. Враховуючи небажані тенденції в динаміці насаджень, відновлювали, насамперед, корінні високопродуктивні ліси, які чудово виконують як захисні, так і рекреаційні функції. Лісовідновлення починали з господарського, раціонального використання природного поновлення ялиці, бука, клена-явора, в яких зосереджений цінний генетичний потенціал

О, смереко...

Від одновікових, одноярусних, чистих насаджень – до змішаних, різновікових, багатоярусних деревостанів

Про яку революцію в Сколе говорили швейцарські лісівники.

Небачене раніше лихо спіткало цей край навесні 1993 р. – почалося інтенсивне всихання ялинників (горяни їх ще називають смеречниками). Всихали як окремі дерева різного віку, так і цілі біогрупи. Пригадую, як півтора десятка років тому разом із директором Сколівського лісгоспу Остапом Бойком і головним лісничим Василем Дмитривим ми від'їхали зовсім недалеко від центру і вже побачили уражені ділянки. На той час майже половину лісового фонду підприємства займали чисті смеречники, створені переважно ще за часів Австро-Угорщини та Польщі.

– Їх садив австрійський граф Гредель, – сказав Василь Миколайович. – Вирубували корінні насадження бука, ялиці та смереки карпатської, вузькоколією вивозили деревину, а нато-

мість висівали та висаджували не характерну для даної місцевості смереку, завезену з Альп і Судетів. Бралось до уваги лише одне – вона швидко росла. Вік рубки – 60 років, вибирай – і збувай за дзвінкi монети.

Лісокультурниця Леся Вовчина у теплиці Любінцівського лісництва

корінних порід, добре пристосованих до регіональних ґрунтово-кліматичних умов. Дуже швидко на власному досвіді переконалися, що в підсумку зменшується потреба проведення громіздких лісокультурних робіт, які нелегко й недешево виконувати в горах, що застосування вибірково-поступових рубань головного користування забезпечує задовільний стан молодого покоління і під наметом материнського лісостану, і на зрубках.

Що ж сьогодні в близьких і далеких горах, де 15 років тому мене огорнув сум і жах від сухарів?

– А ви й нині можете побачити кладовище смерекового сухостою, – почув від лісничого Зелем'янського лісництва Михайла Созанського. – Спеціально залишили ділянку близько 5 га, аби всі «вболівальники» за екологію могли переконатись, який вигляд мали б наші бойківські Карпати, якби вчасно не провели рубань. За минулі роки більше 90% хворих, пошкоджених деревостанів забрали. Дійдемо з хірургічним втручанням і до решти – вони в найвіддаленіших важкодоступних місцях.

На поодинокі сумні смереки в урочищі Озірний звернув мою увагу і лісничий Гребенівського лісництва Микола Бандерич. Їх теж залишили як наочний при-

Лісничий Верхньосиньовиднянського лісництва Володимир Берник і головний лісничий Василь Дмитрів на майбутній лісонасінневій ділянці дугласії тисолистої

клад нерозумного господарювання. Сучасним лісівникам доводиться платити за векселями попередніх поколінь і виправляти помилки, хоч плата за них дуже висока. Зате є результат: у який бік не глянеш в урочищі Тимшарів, бачиш на схилах густу щітку ще зовсім юного лісу, але мужнього, багатого, красивого, бо він не з чужорідної примхливої, вразливої смереки, а з корінних ялиці, бука, явора...

Хоча, щоправда, має лісгосп, причому на значній площі (1496 га), один лісовий об'єкт, який не кращим чином виділяється на загальному фоні – веду мову про ландшафтний заказник місцевого значення «Зелемін», що його виділили з метою збереження високопродуктивних букових та еталонних смерекових насаджень, а також цінного в

науковому плані букового криволісся. Чисті смерекові насадження віком понад 100 років стали осередками кореневої губки та опенька осіннього, піддалися вітровалам і сніголамам, а відтак атаці стовбурового шкідника короїда – типографа. Санітарний стан масивів вимагав термінового лісогосподарського втручання, однак відсутність дорожньої мережі не дало змоги вчасно проводити санітарно-оздоровчі заходи, що призвело до втраченої більшої частини заказника як важливого для збереження об'єкта. Виділили в ньому лише близько 120 га старовікових букових деревостанів віком більше 150 років, які відповідають квазі-пралісам.

– Загалом санітарний стан лісів господарства задовільний, хоча цього не можна сказати про насадження в ПЗФ, де значна частина сухостійної та вітровальної деревини є осередками хвороб і шкідників, – розповів головний лісничий Василь Дмитрів. – Якщо вдатися до історії, то спочатку інтенсивного всихання зазнали чисті похідні, а потім і корінні деревостани. Щорічні обсяги заготівлі деревини в таких пошкоджених смеречниках донедавна становили 80–90 тис. куб. м. Понад століття в горах практикувалося штучне залісення суцільних рубок – кожен другий гектар покритої лісом площі створений руками людини. В останні ж 5 років Сколівським лісгоспом взято курс на ведення лісового господарства, наближеного до природи. Відмовили-

В одному з багатьох рекреаційних пунктів лісгоспу – лісничий Гребенівського лісництва Микола Бандерич, директор Остап Бойко і лісничий Зелем'янського лісництва Михайло Созанський

Лісничий Дубинського лісництва
Тарас Цмоць біля каменя з написом:
«10 років – 100 км»

ся від суцільних санітарних рубань і переходимо до вибіркових та поступових, площа суцільних зрубів у стиглому лісі зменшилася до одного га.

– Як експеримент, – продовжував Василь Миколайович, – Львівському ОУЛМГ, одному з перших в Україні, Держлісагентством дозволено здійснювати рубки реформування одновікових одноярусних чистих насаджень у змішані різновікові багаторісні деревостани. Відтак діє принцип лісокористування, але при цьому ділянка залишається постійно вкритою лісом. Частина штучного відновлення лісу на підприємстві становить уже менше половини, понад 10 років не садимо смереку, замість неї культивуємо ялицю білу. Щороку заліснюємо до 50 га зрубів, здійснюючи при цьому заходи щодо сприяння природному відновленню ялиці, клена-явора. Крім того, для біорозмаїття використовуємо й швидкорослі породи – модрину, дугласію, метасеквойю. На рівнині в дубових типах лісу створюємо культури дуба звичайного. На схилах гір акцент на те, аби зруби з достатнім благонадійним підростом залишати під природне поновлення ялицево-смереково-букових лісів. Після проведення базового лісовпорядкування в 2016 р. визначили фонд нових рубань – рубок реформування насаджень – в обсязі 1082 га. Там уже ведеться господарство, наближене до природи...

Разом із головним лісничим знову вирушаємо в гори. В уро-

чищі Юркова Любінцівського лісництва лісничий Андрій Солонинка і начальник відділу лісового господарства підприємства Михайло Яциник якраз займалися відведенням ділянки під рубку реформування. Біля підніжжя гори вже провели таку, коли проклали лісову дорогу. Зрідивши деревостан шляхом вибірково-санітарного рубання, вибравши гірші, перестійні дерева, а також небажані для місцевих умов породи, зокрема, осику та березу, освітили площу, дали простір для буйного розвитку підросту ялиці, бука, явора. Душа радувалася, коли дивився на той суцільний зелений килим, який вкрив землю, коли шукав кращий ракурс для знімків оцих дитячих ясел майбутнього здорового лісу та творців його – лісівників. «Така картина буде на всьому схилі гори, – пояснили. – Зрубавши лише 20 відсотків запасу, наступного разу з бензопилою прийдемо сюди років через 5–8. Садити, як бачите, нічого не треба, відновлення прекрасне. І схил не оголений суцільним рубанням, і ліс постійний, сталий».

Так, насадження за такого підходу формується природним шляхом, до того ж із корінних порід. А от там, де це неможливо, звичайно, садять. Згодом лісокультурниця Леся Вовчина провела міні-екскурсію в теплиці, де вирощують сіянці основних лісовтвірних порід. Їх плекають стільки, що вистачає і на доповнення культур, і навіть на продаж іншим господарствам. Кожне з 12-ти лісництв має власні розсадники,

із заготовленого насіння вирощують понад один млн сіянців. Тут давно зрозуміли, що майбутнє – за насінництвом і селекцією. Селекційна база включає 60 плюсових дерев, два генетичні резервати бука та ялиці, плюсові насадження та лісонасінневі ділянки. Не забути, з яким захопленням оглядали ми плюсові дерева сосни чорної у Верхньосиньовиднянському лісництві, з яким задоволенням лісничий Володимир Берник показував лісонасінневу ділянку дугласії тисолистої з вкрапленнями поки що маловідомої нам тсуги канадської.

...«Ви зробили революцію в структурі лісового господарства Карпат», – сказали Остапу Бойку лісівники зі швейцарського Цюріха після кількадечного знайомства з лісгоспом. А хіба не революція – за порівняно короткий період реконструювати понад 5 тис. га похідних пошкоджених смеречників; створити на їх місці високопродуктивні, стійкі, змішані насадження з домінуванням корінних порід; переорієнтуватися на лісівництво, наближене до природи? А ще коли врахувати зроблене колективом під керівництвом Остапа Зіновійовича на інших ділянках виробництва... Наприклад, у мисливській галузі – чого вартий лише резонансний міжнародний фестиваль «Мисливська варта», проведений торік у Сколе. Або дорожнє будівництво. Погляньте на знімок лісного Дубинського лісництва Тараса Цмоця біля каменя. «10 років – 100 км» – написано на ньому. Це означає, що стільки лісових доріг проклали. Де збудували більше, причому в горах?

Багато корисного для природи, лісу, людей зроблено за 20 років, коли Остап Бойко стоїть біля керма Сколівського лісгоспу. Про все в одній публікації не розкажеш. Тому крапки не ставлю.

Микола ПУГОВИЦЯ,
Львів–Сколе,
фото автора